

(Schets : M. Notebaert).

Het is wereldbekend dat de faam van het vlas verbonden is aan de streek van het Kortrijkse. Inderdaad heeft het vlasvezelbedrijf zich uiteindelijk geografisch vastgezet langs de loop van de Leie — hoofdzakelijk ten noorden van de Leie — in de provincie West-Vlaanderen met een zekere uitloop in de Leiegemeenten van de provincie Oost-Vlaanderen. Toch is de lokalisatie van het vlasbedrijf langs de Leie niet statisch gebleven. Inderdaad tekent zich sinds de eerste wereldoorlog een duidelijke tendens af van verschuiving van het westen van Kortrijk naar het oosten van Kortrijk. De gemeenten van de Frans-Belgische grens tot Menen spelen geen rol meer op vlasgebied. Zelfs heeft de crisis van de jongste jaren in sterke mate de vlassgemeenten tussen Menen en Kortrijk aangetast. Ook hebben de gemeenten ten noorden van Kortrijk in de richting van Ardoois meer aan belangrijkheid gewonnen.

Kortrijk-stad zelf telt geen enkele onderneming van vlasvezelbereiding op zijn grondgebied. Deze stad is op vlasgebied voornamelijk bekend als plaats voor de

De Vlasv

maandagnamiddagbeurs en als lokalisatieplaats van talrijke verzendershuizen.

De vlasvezelbereiding is minstens voor 95 % van de produktie in de provincie West-Vlaanderen gelokaliseerd. Het resterend deel situeert zich in de provincie Oost-Vlaanderen: de streek van Zulte-Olsene langs de Leie, de streek van Bentille (rond Eeklo) en de streek van Stekene.

* * *

Volgens de telling van 31-12-47 waren er 4.162 vlasondernemingen, waarvan 2.726 door eigenwerkers (zonder tewerkgesteld personeel) geëxploiteerd terwijl in 1.436 ondernemingen arbeiders tewerk gesteld waren. 3.432 ondernemingen, waarvan 2.180 door eigenwerkers en 1.252 door vlasspatroons geëxploiteerd, waren op dit tijdstip in de provincie West-Vlaanderen gelokaliseerd.

De loonarbeiders in de vlasvezelnijverheid tewerk gesteld, waren volgens de gegevens van de telling van 31-12-47, 6.105 in aantal. Dezelfde statistieken spreken nog van 409 helpers. Vooral het arrondissement Kortrijk is de bakermat van de vlasvezelbereiding.

Deze gegevens wijzen op het familiaal karakter van het vlasbedrijf.

In de jongste jaren is het aantal zelfstandige eigenwerkers, vlassfabrikanten en vlassarbeiders gevoelig afgenomen.

* * *

De vlasvezelbereiding verwerkt strovlas, door de landbouwer geteeld, tot vlasvezel, grondstof voor de vlasspinnerij.

Het produktieproces kan als volgt samengevat worden. Het zaailijnzaad wordt meestal gezaaid in de lente, van half-maart

J. PATTYN
Ekonomisch Adviseur W.E.S.

ezelbereidingsnijverheid in West-Vlaanderen

tot half-april, op daartoe voorbereide grond. Waar voor de oorlog vooral zaailijnzaad uit de Oostlanden werd gebruikt, kwamen na de oorlog eerst de Engelse en achteraf de Nederlandse zaadvariëteiten aan bod. De jongste jaren wordt praktisch uitsluitend de Nederlandse vlaszaadsoort Wiera gebruikt.

De bestrijding van vlasziekten en onkruid geschiedt vooral met chemische middelen.

Na ongeveer 100 dagen wordt het vlas geoogst. Het slijten van het vlas, in de periode juli-augustus wordt, op kleine uitzonderingen na, volledig mechanisch gedaan met de slijtmachines.

Eenmaal op de vlasserij wordt het strovlas van het lijnzaad ontdaan (repelen). Het gerepeld vlas wordt dan geroot in daartoe speciaal bestemde betonnen bakken. Het traditioneel roten in de Leie — the golden

Geroot vlas te velde.

(Foto : L. van Paridon)

river — is ingevolge een koninklijk besluit van voor 1940 verboden sinds 1943.

Na het rootproces (het kwaliteitsvlas wordt tweemaal geroot) en het drogen op de droogweide wordt het vlas geturbineerd of gezwingeld op de zwingelturbine. Het kwaliteitsvlas wordt meestal nog met de hand op de zwingelplank opgezwingeld.

De aldus bekomen produkten: gezwingeld vlas (lang vlas) en klodden (korte vlasvezels) worden dan langs tussenpersonen aan de vlasspinnerij geleverd.

De op de vlasmarkt optredende tussenpersonen zijn de botenkopers en de verzenders. De botenkopers verzamelen allerlei vlassoorten en maken deze marktvaardig d.i. het opmaken of toiletteren van het vlas. Van de botenkopers komt het vlas dan in de handen van de vlasverzenders d.i. groot-handelaars die vlas verkopen aan de binnenlandse of buitenlandse vlasspinnerijen. Het gebeurt echter reeds meer en meer dat de schakel van de botenkoper over het hoofd wordt gezien en deze tendens van uitschakeling van de botenkopers tekent zich verder af. Sommige verzendershuizen zijn zelfstandige groothandelaars, andere zijn vertegenwoordigers van spinnerijen en nog andere zijn commissionairs.

Er bestaan vooral te Wevelgem, te Kuurne en te Beveren-Dessalgem lokale markten waar de verzenders bij de botenkopers op welbepaalde dagen vlasvezels komen opzoeken.

Onder de afval- of bijprodukten van vlas zijn vooral te vermelden: lijnzaad en vlasleem. Deze laatste zijn de houtdeeltjes, voortkomend van de houten stengel, waar rond de vlasvezel ligt. Deze worden sinds enkele jaren verwerkt als grondstof voor de gekende vlasspaanplaten, zodat de vroegere bestemming als brandstof voor de warmwaterroterijen volledig verdwenen is. Sinds enkele jaren zijn talrijke fabrieken van vlasleemplaten ontstaan. De eerste was Linex te Lauwe. Andere zijn: Interlin te Beveren-Leie, Fibrolin, Lindal, Wielexco, Linopan te Wielsbeke, Sonalex te Waregem, Menotex te Menen, Placolin te Hooglede. Andere als Unilin en Eurolin zijn in opbouw.

* * *

Het strovlas, grondstof van het vlasbedrijf, wordt betrokken uit het binnenland en uit Nederland en Frankrijk.

De jongste jaren evolueerde de grondstoffenbevoorrading van de Belgische vlasvezelbereiding als volgt:

	België		Nederland Frankrijk	
	Ha	tonnen	tonnen	tonnen
1935-1939	30.446		52.677	102.120
1955	35.423	271.694	109.178	71.439
1956	34.027	234.786	108.670	77.792
1957	25.906	181.639	124.863	63.328
1958	23.765	170.400	73.779	35.119
1959	20.921	124.946	66.865	45.838

De bevoorrading op de binnenlandse markt is het belangrijkste. Onder de Belgische provincies neemt West-Vlaanderen de voornaamste plaats in als strovlasproducent; ieder jaar wordt ongeveer 40 % van de totale Belgische vlasuitzaai in West-Vlaanderen uitgezaaid.

Onder de twee buitenlandse leveranciers is een verschuiving ten overstaan van de vooroorlogse periode. Nederland is de grootste strovlasuitvoerder naar ons land geworden. Eensdeels is dit toe te schrijven aan het in gebruik nemen van de nieuwe polders in Nederland, die gekende winningsgebieden voor strovlas geworden zijn (vooral Noord-Oostpolder) maar anderzijds ook aan de beperkende maatregelen in Frankrijk genomen op gebied van strovlasuitvoer naar België.

Frankrijk voert inderdaad sinds het einde van de jongste oorlog een zeer bewuste politiek van ondersteuning van de eigen Franse vlasvezelbereiding door het reserveren van een groot gedeelte der strovlasopbrengst voor de binnenlandse industrie, door toekenning van subsidie aan vlasteelt (gereserveerd aan de Franse industrie) en aan vlasvezelproduktie en door ondersteuning tijdens bepaalde periodes van de vlasvezeluitvoer.

* * *

Het afzetgebied van Belgische vlasvezels ligt voornamelijk in het buitenland, wat voldoende blijkt uit volgende cijfers (in tonnen):

	Gezwingeld vlas		Klodden	
	België	Buitenland	België	Buitenland
1935-1939	2.910	34.969	2.915	9.600
1955	2.905	47.828	10.354	10.439
1956	3.119	52.511	12.591	9.972
1957	3.116	48.020	9.248	5.771
1958	2.875	37.714	9.997	5.801
1959	2.472	40.639	10.568	7.529

Het is overduidelijk dat voor gezwingeld

vlas vooral de uitvoer van betekenis is en dat de afzet in eigen land van zeer weinig tel is.

Bij de klodden is de toestand volledig veranderd. Terwijl in de vooroorlogse periode de produktie voor 3/4 op de uitvoer aangewezen was, zijn sinds de oorlog de Belgische vlasspinnerijen de eerste afnemers geworden.

Bij het gezwingeld vlas is het Verenigd Koninkrijk de belangrijkste kliënt, alhoewel dat dit land zijn relatieve positie van de vooroorlogse periode niet meer bekleedt. In 1959 werd 41 % van de totale uitvoer van gezwingeld vlas naar het Verenigd Koninkrijk geëxporteerd. West-Duitsland volgde met 11 %, Italië met 8,7 %, Tsjecho-Slowakije met 7,45 % en Frankrijk met 4,1 %. Dit laatste land nam voor de oorlog ongeveer een vierde van de uitvoer voor zijn rekening.

Bij breekvlas (produkt sinds de oorlog ontstaan: gezwingeld vlas dat niet meer in handsvollen wordt samengehouden) neemt het Verenigd Koninkrijk 27 % en Italië 20 % van de uitvoer voor zijn rekening.

Bij de klodden blijft Frankrijk de grootste afnemer (31 % in 1959), gevolgd door West-Duitsland (23 %) en het Verenigd Koninkrijk (16,7 %).

De totale waarde van de uitgevoerde vlasvezels vertegenwoordigde in 1959 een bedrag van 1.391 miljoen B. F.

In de voorbije vijf jaren heeft de Westeuropese vlasvezelbereiding af te rekenen met het heroptreden van Rusland als uitvoerder van vlasvezels. Sinds 1935 was Rusland als exporterend land praktisch niet meer opgetreden. Het is vooral in het Verenigd Koninkrijk en in mindere mate in West-Duitsland dat Rusland vlasvezels levert. Dit optreden is gepaard gegaan met een gevoelige ineenstorting van de wereldprijzen.

Deze crisis, die ook nog andere oorzaken kende, heeft een gevoelige uitschakeling van zelfstandige vlassers meegebracht. Tevens liep het aantal vlassarbeiders gevoelig terug.

* * *

De beroepsorganisatie van de vlasvezelbereiding is het Algemeen Belgisch Vlasverbond te Kortrijk dat het overgroot ge-

deelte van de Belgische vlasvezelondernemingen onder zijn leden telt.

De vlasvezelbereidingsnijverheid heeft wel met enkele problemen af te rekenen die hieronder beknopt worden samengevat.

Op het plan van de arbeiders is een sterke veroudering zeer opvallend. Inderdaad is de aantrekkingskracht van deze bedrijfstak op de jongere arbeiders uiterst gering, zodat de gemiddelde ouderdom der arbeiders in de vlassondernemingen, vooral in het westelijk gedeelte, zeer hoog is. Dit stelt ongetwijfeld een belangrijk vraagstuk voor de e.k. jaren en houdt o.m. verband met het probleem van een al te scherpe seizoentewerkstelling.

In de loop van de jongste jaren is het aantal der zelfstandige vlassers opvallend afgebrokkeld. Dit houdt verband met het probleem van de leefbaarheid van deze nijverheidstak. Ongetwijfeld zal zich een reconversie aftekenen, waardoor jongeren uit de vlasssektor naar andere branchen zullen dienen overgeheveld te worden. Het is nu reeds merkbaar dat in bepaalde ondernemingen het vlas vaarwel wordt gezegd en dat gezocht wordt naar investeringen in andere activiteiten.

Van diverse zijden wordt gezocht naar andere produktiemethoden, die wellicht een of andere dag met sukses zullen worden bekrond.

De marktstructuur is ongetwijfeld in vergelijking met andere branchen, verouderd. Nieuwe ideeën rijpen in de jongere vlassgeneratie. Een initiatief in deze richting is o.m. de oprichting en de werking van de S. V. Vlascoop die door de organisatie van vlasveilingen een nieuwe en moderne vorm van vlasvezelverkoop wil op punt zetten.

De vlasvezelbereidingsnijverheid is als dusdanig niet voorbijgestreefd. Wellicht zijn zekere produktiemethoden en vooral de verkoopmethoden aan te passen.

Er stelt zich een probleem van reconversie van sommigen die in die tak hun bestaan vinden.

Het dynamisme en de wilskracht in deze nijverheidstak in Zuid-West-Vlaanderen zijn de waarborgen dat, na de noodzakelijke aanpassing, het vlasbedrijf dan toch nog toekomst heeft — maar wellicht niet meer voor allen die thans van deze bedrijvigheid leven.